

ЗМІСТ

ВСТУП 8

РОЗДІЛ ПЕРШИЙ

«...НЕ ЛИНЯЄ ТІЛЬКИ СОНЯЧНИЙ ЗАЙЧИК...» 11

Вихідні дані геополітики 13

Від старого світопорядку до зруйнованих мостів 16

Від зруйнованих мостів до нового світопорядку 25

Друге дихання Московії? 40

РОЗДІЛ ДРУГИЙ

**АНГЕЛИ Й ДЕМОНИ У ВПЛИВАХ
НА УКРАЇНСЬКІ ВОЄННІ ПЕРСПЕКТИВИ** 46

Від урожайного вересня 2022 року до другого року
глобальної війни 50

Гіркий присмак другої воєнної весни,
або Що не так з підготовкою наступу 64

РОЗДІЛ ТРЕТІЙ

**УКРАЇНСЬКИЙ «ЕФЕКТ СНІГУ»
ЯК ПЕРЕДУМОВА ОБ'ЄДНАННЯ СВІТУ** 88

Національна філософія спротиву 89

Мрії про справжні гарантії.
Який вигляд це може мати на практиці 97

2023 рік. Досягнення і втрати як передумови
майбутнього 109

РОЗДІЛ ЧЕТВЕРТИЙ

**УКРАЇНА В УМОВАХ ПОБУДОВИ НОВОГО
СВІТОПОРЯДКУ. ПОШУК МІСЦЯ В СИСТЕМІ
КООРДИНАТ** 119

Від епохи благополуччя
до епохи войовничих мегаблоків і нових війн 120

2024: головні геополітичні й технологічні загадки
надскладного року 129

Московський набат як провісник глобальних
катаклізмів. Чи вбережемо планету від катастрофи 156

РОЗДІЛ П'ЯТИЙ

**ЧОМУ ЛЮДСТВО НЕ ПОДОРΟΣЛІШАЛО
ТА ЧИ Є ШАНС** 181

Ментальний вимір війни.
Підготовка декорацій і вихід звіра 187

Усередині російського суспільства.
Чи можна очікувати на зміни? 222

Чи здатне людство вийти за межі пристосування? 235

Замість висновків 241

Як забезпечити стійкість нації 244

П'ять ключових викликів для України у 2024 році 256

Примітки 275

ВСТУП

Написання цієї книжки завершувалося в перші дні лютого 2024 року, у досить важкі часи для України: настала пора певної невизначеності, непередбачуваності й порушеної інваріантності в усьому світі. Російсько-українська війна перебувала в розпалі без відчутних ознак закінчення в найближчі часи, і цей виклик набув планетарного рівня з фактичним оформленням двох мегаблоків, що зайшли в стан глобального протистояння. Україна була в момент завершення книжки в центрі цього протистояння.

З одного боку, українська армія довела, що є військом, здатним перемагати потужні за чисельністю й озброєннями угруповання московських загарбників. Довела, що є передусім технологічною армією. До того ж далеко не лише завдяки західній зброї, яку протягом двох років шаленої війни й невпинної підтримки надавали дозовано та переважно зі стриманим підходом до передання Києву нових військових технологій. Але Україна продемонструвала низку видатних феноменів. Уперше успішно застосувала й перевела в системну площину використання тактичних безпілотників, — коли писалися останні речення цієї книжки, авторитетне видання *The Economist* помістило на обкладинці нового номера такі слова: «*Killer drones. Pioneered in Ukraine, the weapons of the future*» [1]. Це визнання креативності, гнучкості й неабиякої кмітливості українців. А ще — визнання дієвості «москитних стратегій» у тактиці

сучасної війни, яка насправді стала війною перехідного періоду (у книжці це ґрунтовно пояснюється). Україна, що практично не мала надводного флоту, здійснила недосяжне — позбавила РФ контроль над західною частиною Чорного моря та ще й знищила третину ворожого Чорноморського флоту. А також позбавила окупаційні угруповання спокою на всьому Кримському півострові. Дотягнулася дронами до Москви й Санкт-Петербурга, почала громити виробничі потужності оборонних підприємств на європейській частині РФ і відчутно вплинула на функціональність нафтопереробної галузі країни-агресорки. А ще ракетами сучасної системи ППО-ПРО *Patriot* почала впевнено перехоплювати нові російські гіперзвукові ракети «Кинжал», чим не тільки перекреслила міф про «чудо-зброю» (про це з пафосом розповідав кривавий кремлівський диктатор Путін у 2018 році), а й поставила під сумнів ефективність застосування ядерної зброї через імовірність знищення її носіїв над територією країни, що здійснює пуск. Без перебільшення, це епохальні воєнні досягнення, значну частину яких українці забезпечили власними інноваційними рішеннями й зухвалістю розвідників-спецпризначенців.

Але, з другого боку, Україна та її армія залишилися в критичній залежності від західної зброї. Тому втрата США як головного донора вітчизняної армії стала значним викликом майбутньому української нації та української держави (утім, ми таки маємо надію щодо тимчасового статусу американської допомоги). А зволікання Вашингтона й ключових столиць європейських країн НАТО з рішеннями про надання достатньої кількості ракет зі збільшеною дальністю ураження (300—500 км) і бойових літаків обмежило можливості сил оборони України досягти цілей контрнаступу 2023 року й відкинуло Україну від мети — швидкого звільнення окупованих територій. Позбавлення сил оборони переможного шансу у 2023 році відбулося на тлі значного виснаження військ, дефіциту боєприпасів та озброєнь. В умовах збільшення ризиків до наявних додався ще один — зміна Головнокомандувача ЗСУ.

Ми завершили цю книжку з непохитною, непереборною вірою в перемогу України. Однак крапка поставлена в наближений до критичного момент, коли сценарії подальшого розвитку війни й миру можуть виявитися різними внаслідок появи нових, часом ва-

гомих викликів. У складний для України момент країни Європи рішуче стали потужною опорою, а укладання багаторічних угод щодо безпекової підтримки засвідчило непорушну віру в Україну та її справедливий опір. За рівнем військової допомоги на 2024 рік країни Європи майже дотягнулися до рівня спільної допомоги ЄС і США у 2022 й 2023 роках — це можливість міцно триматися у 2024 році й готувати сили на більш віддалене майбутнє. Це в разі, коли США не зможуть підтримати в запланованих адміністрацією Байдена обсягах.

Варто особливо наголосити, що важкі часи настали у 2024 році й для всього демократичного світу, що керується загальнолюдськими цінностями та з повагою ставиться до життя всіх живих істот. І якщо 2023 рік був часом мобілізації «осі зла», то 2024-й має всі можливості для оформлення антипутінської коаліції перед початком головного етапу боротьби за безпечне існування планети й людства. Адже саме угруповання демократичних держав має найбільш розвинуту сукупну економіку й здатне навіть без жодного пострілу знекровити країну, яка під проводом безпринципного господаря Кремля стала на шлях порушення світової системи безпеки, що супроводжувався нечуваними злочинами проти людства, геноцидом українського народу й фізичним руйнуванням країни.

Хай там як, а опір України продемонстрував крихкість сучасної РФ. Ця книжка торкається всіх аспектів російської війни 2022—2024 років: від оцінок суто військового досвіду до філософського й психологічного розтинів цього парадоксального для ХХІ століття явища.

Між іншим, буддійська філософія твердить, що Всесвіт не містить негативної інформації. Є лише причини й наслідки. Передусім їх ми й намагалися дослідити та представити тут у вигляді геостратегічної панорами.

Володимир Горбулін
Валентин Бадрак

РОЗДІЛ ПЕРШИЙ

«...НЕ ЛИНЯЄ ТІЛЬКИ СОНЯЧНИЙ ЗАЙЧИК...» [2]

Герострат був маленькою, недолугою людиною, точніше, недолугою, яка уявлення не мала, як себе реалізувати. Цей бідолашний мешканець давньогрецького міста Ефес (нині це турецьке місто Сельчук) безжально спалив храм Артеміди. Сталося це в IV столітті до нашої ери. Путін — недолугий «цар», точніше, недоцар Московії, більше відомий під вкраденою назвою «Росія», імовірно, запам'ятається як Герострат ХХІ століття. Обидва «герої» зажили ганебної слави через схожу мотивацію — досягти визнання світом, увійти в історію, зберегти своє ім'я на стрічці людського літопису, хай і завдяки ганебній популярності, через руйнування того, що створено іншими.

Це відбувалося в історії нерідко. Щоби привернути до себе увагу «як до творця» й «артиста», людоджерливий Нерон у I столітті вже нашої ери спалив Рим. Щоб лякати «і своїх, і чужих», у ХХ столітті Сталін і Гітлер знищили мільйони людей у концтаборах. Щоб залякати населення своєї країни, Садам Хусейн на початку вже ХХІ століття відправляв дружинам у поліетиленових мішках розчленовані тіла їхніх чоловіків — своїх міністрів; без вагань використовував зброю масового знищення. Терор і масові вбивства завжди були зброєю тиранів.

Саме тому Путіну важливі руйнування міст, масові вбивства неозброєних мирних мешканців у житлових кварталах: він вдався до геноциду української нації й тактики випаленої землі, тому радісно санкціонував ракетні та дроніві атаки по людських скупченнях — ринках, ТРЦ, лікарнях, будь-яких будівлях із багатьма людьми. Яскравим і «класичним» прикладом «почерку Путіна» є авіаційний удар по будівлі Маріупольського драматичного театру 16 березня 2022 року: у приміщенні театру тоді від бомбардувань ховалися сотні людей. Або ракетний удар по ринку в місті Костянтинівка Донецької області у вересні 2023 року: на місці трагедії загинуло 16 людей, ще 20 було поранено.

Річ у тому, що достовірні втрати на фронті, як відомо, приховуються сторонами, а от результати знищення цивільних будуть на виду й слуху. Множити страх і небезпеку в будь-який спосіб — ось головна мета ворога всіх людей. Так було завжди з моменту набуття Путіним влади й стану безкарності: вибухи в житлових будинках у Москві, Волгодонську й Буйнакську, різанина в Чечні впродовж десятирічної війни, атака Грузії, нарешті похід проти України. Путін міг і не читати Ніцше (та й, напевно, не читав, як і більшість обмежених людей), але далекоглядний німець, який жив між минулим і майбутнім, добре розтлумачив цю деструктивну рису: «*Хто хоче стати керманічем людей, має тривалий час славитися серед них їхнім небезпечним ворогом*» [3].

Саме для того, щоб справити враження на росіян, а також на лідерів провідних країн світу, передусім США та Китаю, Путін зробив доктриною сучасної Росії реалізацію тактики випаленої землі й геноцид українського народу. Убити, вичавити з домівок і з країни якомога більше людей, знищити все, що можна, — це мало лякати, принижувати, змушувати йти на поступки...

Тож ця книжка має на меті довести три принципові речі: чому має бути знищений (ліквідований) режим Путіна; чому публічне та офіційне визнання й засудження злочинів путінської Росії має вітальне значення та екзистенційний вимір не тільки для українців, а й для майбутнього всього людства; і зрештою, як облаштувати світ, щоби позбутися або хоча б суттєво зменшити глобальну загрозу його існуванню.

Отже, присвячуємо цю книжку людству й людяності, плідному життю нашої чудової та надзвичайно вразливої планети, її імунітету щодо глобального зла.

ВИХІДНІ ДАНІ ГЕОПОЛІТИКИ

Щоби переосмислити й усвідомити, як жити далі вже з наявною в новітній історії людства російсько-українською війною XXI століття, варто спробувати провести короткий синтетичний аналіз буття світу в міленіумі зі спробою одночасно зазирнути в минуле та майбутнє.

Для багатьох українців російська війна стала неказковим прозрінням, підсиленням періодичними вкидами інформаційних «сюрпризів», як фонтанів гарячої води й пари з гейзера. Численні кошмарні одкровення загартовували та сприяли ініціації нації. Бо саме через війну в багатьох українців відбулася дивна трансформація свідомості, перехід на новий рівень розуміння нашого буття. Це наче посвята в «справжні українці», усвідомлення себе вже не пострадянською істотою, що на генетичному рівні гнучко пристосовуватиметься до реалій. Перевтілення мешканців території України на українців-воїнів після 2014 року відбувалося хвилями, поступово, інколи досить повільно, інколи це стосувалося певних соціальних груп. Але неминуче зростало усвідомлення, що ми існуємо в надто хиткому, мінливому світі, а ті, які називали себе «братами й сестрами», дуже легко, наче за помахом чарівної палички, перетворилися на лютих, кровних ворогів. Бо ворогами насправді були завжди. 2022 рік довів справу до логічного протистояння на генетичному рівні.

Цікаве спостереження: війну проти українських «бандерівців» і «нацистів» дуже легко прийняли й ті росіяни, що є етнічними українцями або навіть нещодавно перебравися в РФ. Зомбування «на ерефії» справді відбувається блискавично, безперервні інформаційно-психологічні ін'єкції в мозок перетворюють людей на легко керовані маси. А ті, хто ще здатний мислити й не встиг утекти з підконтрольної злочинному кремлівському режиму території, віддають перевагу мовчанню, щоб не потрапити під тяжкий прес «ви-

шуканих» репресій, або згадують радянське виховання та навичку пристосовуватися до обставин.

Саме тому у квітні 2023 року 75 % росіян підтримували війну Росії проти України, водночас відсоток виявився вищим, ніж за місяць до того. Хоча це результати опитування російського, лише умовно незалежного «Левада-центру» [4], тому важко сказати, чиїх там побоювань більше: тих, хто запитував, чи тих, хто відповідав. Викривлення реальності наближене до радянського — усе як у казковому королівстві кривих дзеркал. Може, і мав рацію колишній президент Франції Шарль де Голль, коли сказав: *«Російські люди ніколи не будуть щасливі, знаючи, що хтось живе краще за них. Оскільки до прогресу вони не здатні, злість і фрустрація є постійним душевним станом росіян»*.

Водночас ми маємо справу зі ще одним, суто психологічним, дуже небезпечним для цивілізації феноменом. Збочення й деградація одного індивіда, який у соціальній ієрархії стоїть вище за інших, призвели до глибокої деградації держави й майже невиліковної хвороби суспільства. Власне, так було в Московії завжди, а принципи кривавих тиранів на троні — Івана IV, Петра I, Сталіна — суттєво не відрізнялися. Путін, який багато років був бляклою тінню своїх попередників, нарешті вийшов на сцену, щоб долучитися до когорти вбивць. Його, напевно, підтримував той прикрий факт, що згаданим людоджером удалося вмерти своєю смертю. Однак є переконливі ознаки, що після того, як у березні 2023 року Міжнародний кримінальний суд видав ордер на арешт Путіна, він почав більше згадувати Саддама Хусейна й Муаммара Каддафі.

Показово, що наявність у РФ ядерного арсеналу не допомогло кремлівському злочинцю та його поплічникам уникнути історичної відповідальності за життя. Це наслідки глобалізації сучасного світу, здатності світового суспільства застосовувати запобіжники, хоч вони й виявилися занадто слабкими в дії. Законсервована, майже повністю закапсульована Росія наближалася до однієї з найпотужніших історичних трансформацій. У 2023 році стало зрозуміло, що історичний землетрус обов'язково відбудеться, зупинити його стало практично неможливо.

Немає сумніву, що російсько-українська війна XXI століття стане черговим уроком і попередженням людству та, звісно, матиме гло-

бальні наслідки. Аналіз подій нової російської війни проти України підводить нас до висновку, що із цією війною ера ядерного балансування, імовірно, піде в історію. Найкращим підтвердженням цього припущення може стати гірка іронія російського терориста й засновника ПВК «Вагнер» Пригожина. Після нападу безпілотної на Кремль у перші дні травня 2023 року він зазначив: *«Ми наче клоуни, які погрожують ядерною бомбою у відповідь на дитячий безпілотної»*. Хоч як дивно, але це і є визнання зміни епохи озброєнь, впливів і визначальних умов співіснування світу, коли стратегічні завдання нерідко вирішувалися через застосування дешевших, але масових, обов'язково новітніх технологій. І гіперболізація російського злочинця тут лише підкреслює розрив між сучасною зброєю та зброєю минулого, бо хіба не дивно, що російська система ППО з позначкою «аналоговнет» виявилася нездатною протидіяти численним атакам дронів. Про це ми писали неодноразово, починаючи з вересня 2019 року, коли десять дронів-кілерів середньої потужності результативно атакували нафтопереробну галузь Саудівської Аравії (яка на той момент уже отримала американські системи ПРО Patriot). Але нинішня «велика» війна нового кривавого диктатора на практиці закріпила те, що було експертним висновком. Виявляється, що не тільки масштаби руйнувань, а й цілеспрямований психологічний тиск має глобальне значення.

Психоз страшніший за ураган. Ефект цього масового явища досягається саме масштабним застосуванням дешевших, дієвіших технологій, які сигналять: *«Небезпека всюди! Ядерну зброю можуть використати лише за дуже обмежених умов, а цю зброю використовують одразу, незліченну кількість разів»*. До того ж війна путінського Кремля, що почалася проти України, швидко трансформувалася у війну проти сучасного цивілізованого світу, і наміри ліквідації злочинного путінського режиму — а саме таким уже був порядок денний на початку 2023 року навіть попри відсутність антипутінської коаліції — стали не тільки підтвердженням кінця ядерної ери й початку ери домінування складних технологій, а й формування нового світопорядку, абсолютно іншої конструкції міжнародної безпеки.

У першій половині 2023 року означені наміри здавалися не-вирозними, розмитими й неоформленими. Неочевидними ще й